

Мырзакат ТЫНАЛИЕВ,
«Кыргыз туусу»

– Мирлан Эшенкулович, алгач “Кыргыз Республикасында сүткорлук ишти чектөө жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамы тууралуу түшүндүрмө берип кетсеңиз, бул мыйзам эмнеге багытталган?

– “Кыргыз Республикасында сүткорлук ишти чектөө жөнүндө” өлкөдөгү мыйзам сүткорлук ишти чектөө жаатындагы мамлекеттик саясаттын принциптерин жана чектөөнү белгилөөнүн укуктук негиздерин аныктайт. Бул мыйзам кредиттердин үстөк пайыздык ставкаларынын өлчөмүн адилеттүү аныктоону камсыз кылуу аркылуу керектөөчүлөрдүн укуктарын коргойт.

– Сүткорлук ишмердүүлүк деген эмнени билдерерин түшүндүрүп берсеңиз?

– Жогорку пайыздарды кароо менен кредитке акчалай же материалдык каражаттарды берүү боюнча жеке жана юридикалык жактардын иши сүткорлук ишмердүүлүк болуп саналат.

Бул жерде жогорку пайыз деп чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнөн жогорку кредиттик пайыздар табылган. Ал эми чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмү Улуттук банк тарабынан жарым жылдык сайын аныкталган 15% кошула турган орточо салмактап алынган номиналдуу пайыздык ставкадан улам эсептелет.

Үстүбүздөгү жылдын биринчи жарым жылдыгында орточо салмактап алынган номиналдуу пайыздык ставка 20,37%ды түзсө, бул көрсөткүчкө 15 пайыз кошулуп, чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмү 35,37% түзөт. Башкача айтканда, чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнөн (35,37%) жогорку пайыздык өлчөмдөр мамлекет тарабынан таанылбаары белгиленген.

– Анда бүгүнкү күнү банктар берип жаткан кредиттер боюнча пайыздары сиз белгилеп кеткендей 35,37%дан ашпоосу зарыл экен да?

– Жок, бул талаптарды башкача чечмелөө зарыл. Насыячынын кредитор менен мамилеси кредиттик келишиминин же насыя келишиминин негизинде гана (жазуу жүзүндө), жарандык мыйзамдардын талаптарына ылайык жүзөгө ашырылат.

Келишимде сүйлөшкөн тараптардын негизги шарттары, башкача айтканда, келишимдин предмети; тараптардын укугу, милдети жана жоопкерчилиги; кредит, насыя боюнча үстөк пайыздарды төлөөнүн шарты жана тартиби; жылдык эсептөөдөгү гана пайыздык ставканын өлчөмү жана башка шарттар каралат. Ал эми азыркы күндө өлчөмү 35,37%ды түзгөн чектүү жол берилүүчү пайыздык ставка тууралуу айтсак, мен жогоруда белгилеп кеткендей, бул мааниден жогору пайыздарды мамлекет тарабынан тааныбоо катары түшүнүү керек.

– Анда азыркы учурдагы 35,37%ды түзгөн жол берилген чектегиден жогору “кредиттер боюнча үстөк пайыздарды мамлекет тарабынан тааныбоо” түшүнүгү эмнеден көрүнөт?

– Чектүү жол берилүүчү пайыздык ставкадан үстөк пайыздары ашырылган кредиттер боюнча мамлекет тарабынан тааныбоону түшүндүрө келсек, мен жогоруда айтып кеткендей, аталган мыйзам боюнча жогорку пайыздарды кароо менен кредитке акчалай же материалдык каражаттарды берүү боюнча иш сүткорлук иш деп саналат. Бул сүткорлук иште насыячынын кредитор алдындагы милдеттенмелерин аткарган учурда насыячынын күрөө мүлкүн алып коюу сот тартибинде гана жүргүзүлөрү белгиленген.

Эгерде кредиттик келишим же насыя келишими менен чектик жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнөн ашык аныкталса, мындай маселелерди кароодо сот чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнүн алкактарында гана караш керек. Мисалы, эгерде насыячы кредитти жылдык 38 пайыз менен алса, бул көрсөткүч чектик жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнөн ашып тургандыктан, сот чектүү жол берилүүчү пайыздын өлчөмүнүн алкактарында, башкача айтканда, 35,37 пайыздын чегинде гана карайт.

– Айтыңызчы, кредиттер боюнча пайыздардын көлөмү кантип түзүлөт?

– Үстөк пайыздык чендер жана комиссиялык сый акылар, ошондой эле микро-

• Улуттук банкта

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук банкынын
Керектөөчүлөрдүн
укугун коргоо
жана финансылык
сабаттуулук бөлүмүнүн
башкы юристи Мирлан
МАЙТПАСОВ менен
маекти сунуш кылабыз.**

Мирлан МАЙТПАСОВ:

“Кредит алуу – чоң жоопкерчилик”

финансылык уюмдар сунуштаган банктык кызмат көрсөтүүлөргө тарифтер финансы-кредит мекемелери тарабынан өз алдынча белгиленет.

Кредиттер боюнча пайыздык чендерди аныктоодо банктар жана банктык эмес финансы-кредит мекемелери акча каражаттарынын булактарынын баасы, ишмердүүлүк менен байланышкан чыгымдар, кредитке берилип жаткан каражаттардын тобокелдиктерин, тартылган ресурстардын наркы, операциялык чыгымдар, тартылган каражаттарды андан ары жайгаштыруу менен байланышкан тобокелчиликтер, кредиттик каражаттарга суроо-талаптар сыяктуу бир катар факторлорду эске алышат.

Ал эми Улуттук банк өз кезегинде финансы-кредит мекемелеринин баа түзүү саясатынын мыйзамдардын талаптарына ылайык келишине анализ жүргүзүп турат.

Улуттук банк тарабынан кредиттер боюнча үстөк пайыздардын максималдуу көлөмдөрү боюнча чектөөлөр коюлбайт. Мен жогоруда айтып кеткендей, мындай пайыздар финансы-кредит мекемелери тарабынан өз алдынча белгиленет. Ошол эле учурда “Кыргыз Республикасындагы сүткорлукту чектөө жөнүндө” мыйзамга ылайык, кредиттерди жана насыяларды берүүдө чектүү жол берилүүчү үстөк пайыздын өлчөмү аныкталган, мындан жогору берилген кредиттер мамлекет тарабынан таанылбай тургандыгы көрсөтүлгөн.

– Рынокто үстөк пайыздык ставкалар тууралуу маалыматтарды ачуу тартиби кандай?

– Коммерциялык банктар жана башка финансы-кредиттик мекемелер кредиттик портфели жана берилген кредиттери боюн-

ча орточо үстөк пайыздык көрсөткүчтөрү тууралуу маалыматтарды үзгүлтүксүз негизде Улуттук банкка берип турушат. Бул маалыматтар жалпыланып, Улуттук банктын расмий сайтында www.nbkr.kg дарегин боюнча жайгаштырылат.

Финансы-кредиттик мекемелердин жалпы маалымдоо каражаттарында, расмий веб-сайттарда жана башка маалымат таркатуучуларда (жарнама буклеттери, жол четиндеги билборддор, стенддер жана башкалар) жайгаштырылган финансылык продукттары, сунушталган кызмат көрсөтүүлөрү, пайыздык чендери жана тарифтери тууралуу маалымат, ошондой эле кардарларга консультация берүүдөгү маалымат толук жана анык болууга тийиш.

Финансы-кредит мекемелеринин ачык маалыматты көрсөтүп берүү милдеттери Улуттук банк тарабынан бекитилген “Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө” жободо белгиленген. Бул Жобого ылайык, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоонун жалпы шарттары ачык маалымат болуп саналат жана ал коммерциялык же банктык сырдын предмети болушу мүмкүн эмес. Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо боюнча комиссиялык төлөм, тарифтер жана пайыздык чендер керектөөчүлөр үчүн ачык жана жеткиликтүү болууга тийиш.

Кандай гана финансылык кызмат көрсөтүүлөр болбосун, келишимдерди түзүүгө чейин керектөөчү сунушталып жаткан кызмат көрсөтүүлөр боюнча толук чечмеленген маалыматка ээ болууга тийиш. Сунушталуучу кызмат көрсөтүүлөрдүн шарттары жана наркы тууралуу маалы-

маттарды берүүдөн баш тартууга жол берилбейт. Финансы-кредит мекемелери сунушталып жаткан кызмат көрсөтүүлөрдүн шарттары, аларга байланыштуу келип чыгышы ыктымал болгон тобокелдиктер жана мыйзамдарда каралган алардан улам келип чыккан кесепеттер жана жоопкерчиликтер тууралуу маалыматты керектөөчүгө маалымдоо үчүн бардык чараларды көрүүгө милдеттүү. Үстөк пайыз ставкаларынын жана валюталардын алмаштыруу курсунун өзгөрүүсү жөнүндө маалымат токтоосуз жарыяланат.

– Кредит алганы жаткан жарандарга, кредит төлөө боюнча проблемаларга туш келген карызгерлерге кандай сунуштарды берип кетмекчиз? Мындай учурларда эмне кылуу туура болот?

– Албетте, кредит алуу – бул жоопкерчиликтүү чечим. Кредит алуудан мурда ар бир жаран өзүнө төмөнкү суроолорду берүүсү керек:

– Карызга батуунун кажети барбы?

– Кредиттик каражаттарды жана ага кошуп эсептелинген пайыздарды өз убагында төлөй аламбы?

– Карызга акча алгандан көрө, акча топтогонум туура болуп жүрбөсүн?

Ушул суроолорго жооп тапкандан кийин гана кредит алуу маселесине кайрылуу зарыл.

Кандай болгон күндө да, кредитти өз убагында кайтаруу, ошол эле учурда банкка кредитти пайдалангандык үчүн үстөк пайыздарды төлөө керектигин эсте тутуу керек.

А кредит алуу чечимине келген болсо, анда ар кандай коммерциялык банктардын жана микрофинансы уюмдарынын сунуштарын иликтеп чыгуусу зарыл, себеби дал мына ушул кредиттердин шарттары жөнүндө маалымат чогултуу – туура чечим кабыл алуудагы маанилүү этап.

Үстөк пайыз ставкаларынын өлчөмүн, кредиттөө мөөнөтүн, комиссиялык жыйымдардын өлчөмүн, кредитти камсыздоону (кепилчилик, күрөө ж.б.), башка зарыл маалыматты аныктап алган туура.

Кандайдыр бир талаш кырдаалдар жаралса, же болбосо кредитти кайтаруу боюнча кандайдыр бир маселелер келип чыккан учурларда, банктан же микрокредиттик уюмдан качпастан, кайра алардын өзүнө биринчи кезекте кайрылуу керек.

Кредиттер, кредиторлор менен карызгерлердин укуктары жана милдеттенмелери жана башка зарыл маалыматтар жөнүндө www.finsabat.kg дарегиндеги интернет сайтынан кеңири таанышууга болот.